

Øytjernet utvidelse

*

Referanse:

Bendiksen E. 2015. Naturverdier for lokalitet Øytjernet utvidelse, registrert i forbindelse med prosjekt Frivilligvern 2014. NaRIN faktaark. BioFokus, NINA, Miljøfaglig utredning.
(Weblink: <http://borchbio.no/narin/?nid=5550>)

Referansedata

Fylke: Oppland
Kommune: Gjøvik, Søndre Land
Kartblad:
H.o.h.: 635-745moh
Areal: 484 daa

Prosjektilhørighet: Frivilligvern 2014
Inventør: EBE
Dato feltreg.: 18.09.2014-19.09.2014
Vegetasjonsone: mellomboreal 100%
Vegetasjonseksjon: O1-Svakt oseanisk

Sammendrag

Området ligger på Landåsen mellom Randsfjorden og Mjøsa. Det er blitt tilbudt for frivillig vern og som en utvidelse av Øytjernet naturreservat i Gjøvik kommune, vernet i 1993. Viktig i forslaget antas å være en mulig sammenkopling med en større nøkkelbiotop i Vindholhøgda, Søndre Land, i vest. Sentrale naturverdier i både reservat og nøkkelbiotop er en verdifull lavflora, særlig rike forekomster av huldresty (Usnea longissima, EN).

Området er karakterisert av fattige vegetasjonstyper, helt dominert av gran med til dels rikt innslag av bjørk og rogn (dels suksesjonspreget), men med blant annet en del rikere drag og myrkanter som følge av en noe rikere, kambrosilurisk berggrunn. Deler av området har relativt grov, gammel skog, men det er lite dødved, og dominert av ferskere læger. Forekomsten av interessante dødvedarter er dermed svært sparsom. Generelt er området svært rikt på hengslav.

Teoretisk sett hadde det vært en god filosofi å binde sammen et eksisterende reservat med en stor nøkkelbiotop med store biologiske verdier samt utvidet areal med gammel naturskog. I dette tilfellet er imidlertid så mye av det øvrige mulige utvidelsesareal dekket av ungskog og hogstflater at dette er vanskelig å anbefale fra et faglig synspunkt. Dette er særlig fordi ungskogs- og eldre kulturskogsareal i all hovedsak ligger mellom reservat og nøkkelbiotop og man i alle fall måtte ha inkludert store areal noe eldre kulturskog, trolig tidlige flatehogster, øst i Vindholhøgda. I tillegg kommer ca 500 m vei og mye myr.

Større arealer nord og delvis vest for nøkkelbiotopen kunne isolert sett vært interessant som et potensielt verdifullt naturområde. Det er gammelskog som ikke har vært gjenstand for nyere tids flatehogst, mye av fuktigere type med en del daldrag og lisider inkludert små myr- og sumparealer.

Det som kan være mest av interesse som følge av sin beliggenhet, er å foreta en mindre utvidelse eller justering av reservatgrensene mot nord, der det ikke synes å være noen stor endring av skogstruktur over grensa. Disse arealene har i alle fall godt potensial for biologiske verdier, selv om det pr. i dag er lite dødved og ikke ble funnet huldresty. Generelt er det rikelig med hengslav.

Det er to alternativer; enten 1) kun å inkludere sammenhengende gammelskogsareal i den østlige delen av dette beltet (ca 2/3 av totalen) øst for Køltjennet, eller 2) å inkludere hele beltet øst for Køltjennet av arronderingsmessige grunner.

Arealene har en del myr som har vært grøftet, men dette gjelder også innenfor reservatet.

Feltarbeid

Området ble undersøkt 18. og 19. september i 2014.

Tidspunkt og værets betydning

Kjente biologiske verdier fra tidligere og fokus for utvidelsesforslag var lavfloraen, som gjør tidspunkt for feltarbeid mindre viktig enn der karplanter, markboende storsopper eller vedsopper er mer sentrale. Men også for disse organismegruppene var tidspunktet akseptabelt – med de fleste karplantearter fortsatt friske og identifiserbare og en storsoppflora som var noe nedadgående med hensyn til fruktifisering, men der man fortsatt kunne finne mange arter. Utvalget som ble identifisert bar imidlertid bud om at det ikke er stort potensial for mange rødlistede arter. Vedsoppsesongen var mager etter en tørr sommer, men området har uansett lite dødved, spesielt av høyere nedbrytningsstadier, så også her er potensialet relativt lavt.

Utvelgelse og undersøkelsesområde

Området er tilbudt for frivillig vern, som en utvidelse av Øytjernet naturreservat (vernet 1993) mot nord og mot vest, det siste som funksjon av at det er en 72 daa stor nøkkelbiotop i Venholhøgda.

Tidligere undersøkelser

Bakgrunnen for opprettelse og avgrensning av Øytjernet naturreservat var biologiske verdier som ble identifisert i en undersøkelse av Korsmo & Svalastog (1994). Sentralt var funn av den rødlistete laven huldresty (Usnea longissima). Deretter ble det gjort funn av en «middels rik» huldrestrylokalitet i Venholhøgda i forbindelse med undersøkelse av nøkkelbiotoper i fuktig, gammel granskog i sørlige deler av Oppland i første del av 1990-tallet (Gaarder 1997). Her inngikk også funn av flere interessante lavarter. Senere ble gjort en kvalitetssikring av dette og flere områder (Hofton & Borg 2001), samt at området i Venholhøgda igjen ble undersøkt av Erlend Rolstad (pers. medd.) i 2013 blant annet for å sjekke status.

Beliggenhet

Området ligger på åspartiet mellom Randsfjorden (Odnas) og Mjøsa (Vardal), på grensa mellom Søndre Land og Gjøvik kommuner.

Naturgrunnlag

Topografi

Området er et typisk østlandsk mellomborealt skogområde med avrundete koller og forsenkninger med myrer og tjern, med relative høydeforskjeller på ca 50-100 m.

Høyeste punkt innenfor utvidelsesforslaget er Venholhøgda (Venholen), ca 745 m o.h. og det laveste er 635 m o.h. på grensa i vest til dagens reservat.

Geologi

Det meste av området består av næringsfattig berggrunn; vardalsandstein. I nordligste/midtre del er også et parti med underkambrisk sandstein og skifer, alunskifer og underordoviciske skifre (1 - 3b), som også danner en sone gjennom reservatet. Gjennom Venholhøgda går to smale striper med hhv. ekreskifer og moelvtillitt, glasialt konglomerat (NGU 2015).

Vegetasjonsgeografi

Vegetasjonseksjon: O1-Svakt oseanisk, vegtasjonsone: mellomboreal 100% .

mellomboreal

Klima

Med moderat terrengvariasjon blir det neppe så store lokale forskjeller i innstråling, snødekket periode etc., skjønt forskjellen på sol- og skyggesider er merkbart på vegetasjonen, med fuktige og humusrike nordhellinger med mye bregner, og tørrere utforminger i sørvendte lier med blant annet tilløp til lågurtskog i sørhellinga av Vindholhøgda. Et relativt fuktig lokalklima indikeres både av stor andel myr, bregnerike lier og jevnt over mye hengselav.

Økologisk variasjon

Det er enn viss variasjon som følge av topografi og ulik eksposisjon (jf. forrige avsnitt), dessuten variasjonen mellom fastmarksskog og myr. Variasjonen i treslag er liten; området er sterkt dominert av gran. Den noe rikere berggrunnen kommer i noen grad til uttrykk ved at det kan være noe rikere vegetasjon i søkkpartier med mer næringsrikt sivevann, til skille fra de fattige skogtypene, som dominerer.

Vegetasjon og treslagsfordeling

Blåbærgranskog dominerer vegetasjonsbildet, og særlig i nordhellinger og søkk er det mye saueteig og mye torvmose i bunnen. I Venholhøgdas topprygg er det imidlertid mer tørkepregete utforminger, med mye smyle og i bunnsjikt furumose (*Pleurozium schreberi*), etasjemose (*Hylocomium splendens*) og vanlig sigdmose (*Dicranum scoparium*). Det er også parti med småbregneskog (hengeving, fugleteig) og storbregnegranskog (skogburkne). I søkk og forsenkninger finnes spesielt i Vindholhøgda innslag av høgstudevegetasjon og grankildeskog (bl.a. mjødurt, skogstorkenebb, skogstjerneblom, skog-rørkvein, (?kvitsoleie), krypssoleie, maigull og myrflol. Lokalt ble også observert partier med strutseving. Her finnes også små flekker med fattig lågurtskog med blant annet skogsveve, og i de sørvendte liene helt sør i undersøkelsesområdet, lågurtparti med hengeaks, teiebær, skogstorkenebb, skogflol, markjordbær og tveskjeggveronika. Dette arealet var imidlertid ungskog. Myrrealene er dominert av fattige typer, men det finnes rikere partier i kantene. Mye er fastmattevegetasjon, men også en del mykmatte og løsbunn er representert.

Gran er helt dominerende treslag, men det er også stedvis rikelig innslag av boreale treslag, særlig bjørk, både i myrkant og i yngre suksesjoner etter tidligere hogst.

Skogstruktur og påvirkning

Undersøkelsesområdet kan grovt deles i fire deler:

1) Areal preget av gammelskog, der tidligere plukkhogst har vært foretatt langt tilbake i tid. Dette gjelder storparten av arealet nord for dagens reservat, hvor det i alle fall ikke er noen brå overgang mellom det som er innenfor og utenfor verneområdet. Arealet utenfor har imidlertid mindre relative høydeforskjeller, er mer småkupert og med større andel myr. I denne gruppen inngår også en relativt stor andel av Vindholhøgda. Felles for disse områdene er et preg av gammel naturskog med relativt god variasjon i trestørrelse og sjiktning og med innslag av en del grove trær – særlig i og omkring nøkkelbiotopen i Vindholhøgda. Samtidig er mengden dødved beskjedne med få grovere læger og særlig få læger av høyere nedbrytningsgrad. Det er i mye av dette arealet rikelig med gamle stubber fra trolig en sen fase av plukkhogstepoken og hvor det først nå begynner å falle større trær i noe mengde.

2) Nøkkelbiotopen i Vindholhøgda (72 daa). Det som tidligere er beskrevet om denne lokaliteten og gjengitt i Naturbase, står fortsatt ved lag: "Høytliggende, kompakt, fuktig blåbærgranskog. Tydelig sterkt plukkhogstpåvirket, spesielt nedover liene. Her er skogen relativt svakt sjiktet og mangler i stor grad tydelig gamle trær. Trærne er likevel grove. Toppområdet er tydelig mindre påvirket. Her har mange graner tydelig høy alder med grov, oppsprukket bark og stagnert vekst. Sjiktningen er her god, og det finnes også en del gammel, til dels død bjørk. Hele området har lite dødved, men læger i alle nedbrytningsstadier forekommer. En del sumpskog forekommer i nordskråningen, dette gir et svært humid preg på skogen....".

Det ble under feltarbeidet i 2014 observert graner med brysthøydedia. opp i 60 cm, og det er mange i kategorien 40-50 cm. Skogen er fortsatt i en fase der dødvedmengden er sparsom og der relativt få av de grove granene har begynt å falle.

3) Øst- og nordøstvendte lier i Vindholhøgda. Et bredt belte vest for den siste strekningen av skogsbilveien opp mot reservatet består av noe eldre kulturskog, hogstklasse 3-4. Det er enkelte grovere trær innimellom, som kan ha vært ungtrær da resten ble hogd. Det dreier seg om granskog på bedre bonitet med stort innslag av særlig bjørk og rogn, som representerer en rest av lausvokst. Skogen er relativt tett og ensjiktet, og det er mange råtne granstubber i skogbunnen. Det finnes også innslag av yngre plantefelter.

4) Midtre deler av tilbudsområdet, fra ca en halv kilometer øst for Køltjennet og vestover opp i Venholhøgda nord-norøstvendte lier – preges av hogstflater og yngre planteskoger, inkludert ei stor hogstflate i vestre del av dette partiet. Også det litt større, skogdekte partiet sørvest for Køltjennet er ungskog. Det er også store areal med myr. Helt i vest i utvidelsesforlaget er det også ungskog.

Kjerneområder

I det følgende listes informasjon om de avgrensede kjerneområdene i området Øytjernet utvidelse. Nummereringen referer til inntegninger vist på kartet.

1 Venholhøgda

Naturtype: Gammel granskog - Gammel høyereliggende granskog
BMVERDI: A

Areal: 72daa

Innledning: Beskrivelse og vurdering i Naturbase ikke endret

Artsmangfold

Rik og interessant lavflora inkludert huldresty (Usnea longissima, EN) var utgangspunktet både for opprettelse av Øytjernet naturreservat og for nøkkelbiotopen i Vindholhøgda. Lokaliteten ble kartlagt i forbindelse med undersøkelser av nøkkelbiotoper i fuktig, gammel granskog i sørlige deler av Oppland av Gaarder (1997). Det ble funnet en middels rik huldrestyforekomst på nordøstsida av Venholhøgda, som den eneste i Søndre Land kommune under registreringene. Jf, Naturbase og de siterte referanser ble huldresty funnet på 53 trær, bl.a. vanlig på bjørk. Videre ble indikatorartene kort og langt trollskjegg (Bryoria bicolor, B. tenuis) (NT og VU), samt lungenever (Lobaria pulmonaria), randkvistlav (Hypogymnia vittata) og granseterlav (H. bitteri) registrert. I tillegg fant Hofton & Borg (2001) noen uvanlige knappenålslav og to rødlistete sopparter knyttet til død ved. Det er generelt mye skjegg- og strylaver i hele området. I følge Erlend Rolstad (pers. medd.) synes imidlertid antall trær med huldresty å ha gått betydelig ned, til omkring halvparten, fra 1990-tallet og til 2013. Dette tilskrives at mange av huldrestytrærne var bjørketrær og at mange av disse hadde dødd i mellomtida eller var døende som følge av suksessjonsforhold.

I 2014 ble det ikke gjort noen detaljert nyinventering av lav innenfor nøkkelbiotopen, men det ble observert tre trær med store (største ca 90 cm lang) og vitale individer (omkring UTM NN 744 452), på hhv lite vital gran, bjørkegadd og levende bjørk. Det ble observert flere individer av gubbeskjegg (Alectoria sarmentosa, NT) som synes relativt vanlig i området. Ellers er det rikelig med hengestry (Usnea filipendula) og andre skjegg- og strylaver.

Det ble også aktivt lett etter huldresty i området nord for reservatet uten at det ble gjort observasjoner.

Som følge av få læger av midlere og høyere nedbrytningsstadier er området fattig på rødliste- og indikatorarter av vedboende sopp. Under feltarbeidet i 2014 ble det kun gjort ett funn av svartsoneskjue (Phellinus nigrolimitatus, NT) og et par observasjoner av vassskjue (Climacocystis borealis).

*Tabell: Artsfunn i Øytjernet utvidelse. Kolonnen **Totalt antall av art** summerer opp antall funn innenfor området. 0 betyr at artsfunnet ikke er tallfestet, men begreper som mye, en del, sparsomt, spredt o.l. er brukt. Det store tallet i kolonnen **Funnet i kjerneområde** henviser til hvilke kjerneområder arten er funnet. Det lille tallet angir hvor mange funn som er gjort i hvert kjerneområde. 0 betyr tekstlig kvantifisering. Små tall uten kjerneområdenummer angir funn utenfor kjerneområder.*

Gruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Rødliste-status	Totalt antall av art	Funnet i kjerne-område (nr)
Sopp	Climacocystis borealis	vassskjue		2	2
	Phellinus nigrolimitatus	svartsoneskjue	NT	1	1
Busk- og bladlav	Alectoria sarmentosa	gubbeskjegg	NT		
	Bryoria bicolor	kort trollskjegg	NT		1
	Bryoria tenuis	langt trollskjegg	VU		1
	Hypogymnia bitteri	granseterlav			1
	Usnea longissima	huldresty	EN	56	1 ₅₆

Avgrensing og arrondering

Se kapittel Vurdering, verdsetting.

Andre inngrep

Ingen utenom hogstinngrep. Skogsbilvei fra sør går litt inn i undersøkelsesområdet.

Vurdering og verdsetting

Teoretisk sett hadde det vært en god filosofi å binde sammen et eksisterende reservat med en stor nøkkelbiotop med store biologiske verdier samt utvidet areal med gammel naturskog. I dette tilfellet er imidlertid så mye av det øvrige mulige utvidelsesareal dekket av ungskog og hogstflater at dette er vanskelig å anbefale fra et faglig synspunkt. Dette er særlig fordi ungskogs- og eldre kulturskogsareal i all hovedsak ligger mellom reservat og nøkkelbiotop og man i alle fall måtte ha inkludert store areal noe eldre kulturskog, trolig tidlige flatehogster, øst i Vindholhøgda. I tillegg kommer ca 500 m vei og mye myr.

Større arealer nord og delvis vest for nøkkelbiotopen kunne isolert sett vært interessant som et potensielt verdifullt naturområde. Det er gammelskog som ikke har vært gjenstand for nyere tids flatehogst, mye av fuktigere type med en del daldrag og lisider inkludert små myr- og sumparealer. Det var også her svartonekjuke (*Phellinus nigrolimitatus*) ble funnet.

Det som kan være av interesse som følge av sin beliggenhet, er å foreta en mindre utvidelse eller justering av reservatgrensene mot nord, der det ikke synes å være noen stor endring av skogstruktur over grensa. Disse arealene har i alle fall godt potensial for biologiske verdier, selv om det pr. i dag er lite dødved og ikke ble funnet huldrestry. Generelt er det rikelig med hengslav.

Det er to alternativer; enten 1) kun å inkludere sammenhengende gammelskogsareal i den østlige delen av dette beltet (ca 2/3 av totalen), øst for Køltjennet, eller 2) å inkludere hele beltet øst for Køltjennet av arronderingsmessige grunner.

Arealene har en del myr som har vært grøftet, men dette gjelder også innenfor reservatet.

Tabell: Kriterier og verdsetting for kjerneområder og totalt for Øytjernet utvidelse. Ingen stjerner (0) betyr at verdien for kriteriet er fraværende/ubetydelig. Strek (-) betyr ikke relevant. Se ellers kriterier for verdsetting i metodekapittelet.

Kjerneområde	Urørt-het	Død ved mengde	Død ved kontin.	Gamle bar-trær	Gamle løv-trær	Gamle edel-løvtrær	Tre-slags-fordeling	Topo-grafisk-variasjon	Vegeta-sjons-variasjon	Rik-het	Arter	Stør-relse	Arron-dering	Samlet verdi
1 Venholhøgda	***	**	**	**	*	—	*	*	*	*	***	—	—	***
Samlet vurdering	**	*	*	**	*	—	*	**	*	*	*	*	**	*

Referanser

Gaarder, G. 1997. Huldrestry og andre kryptogamer i fuktige granskoger i sørlige deler av Oppland. Siste Sjanse, NOA-rapport 1997-1.

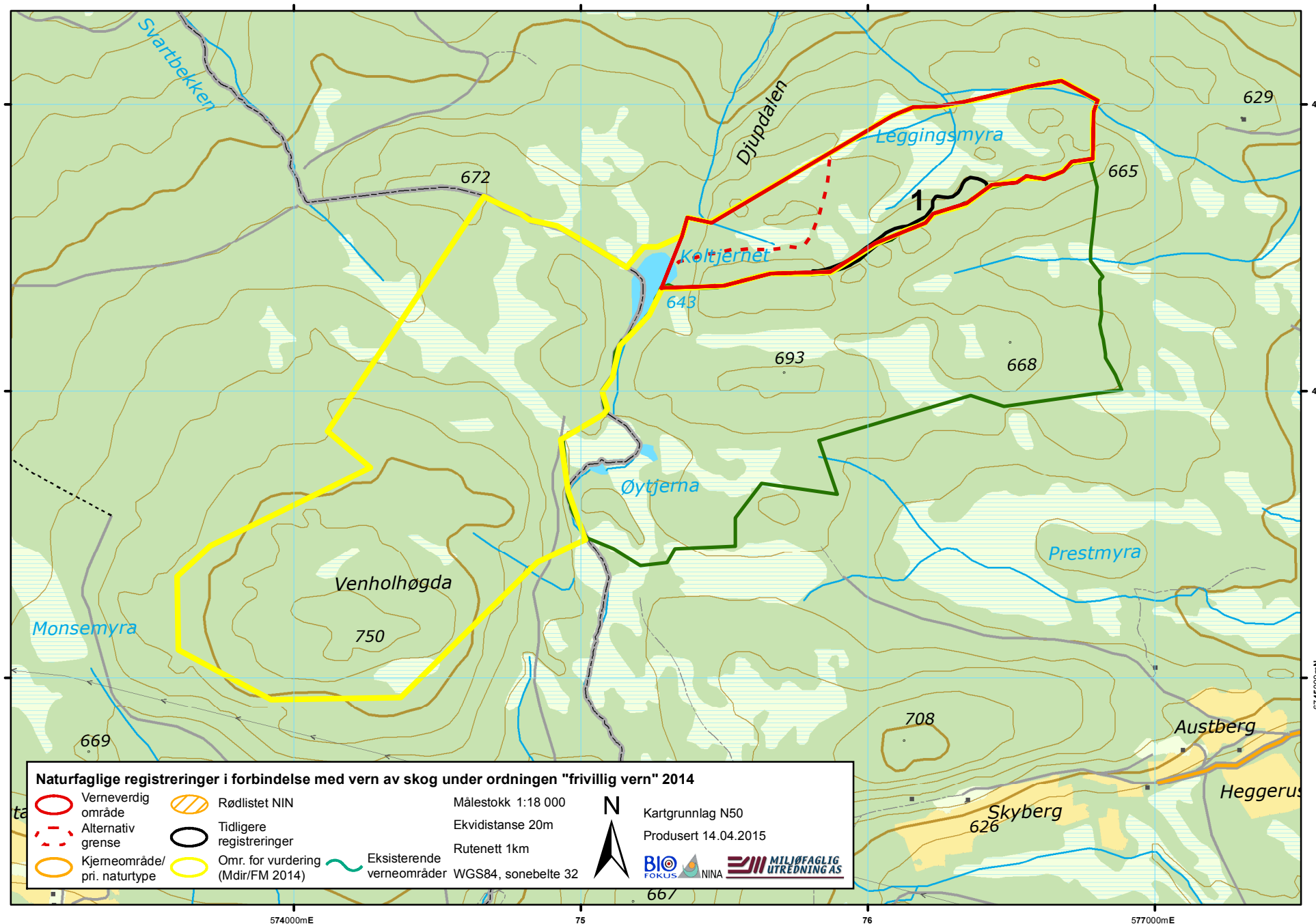
Korsmo, H. & Svalastog, D. 1994. Inventering av verneverdig barskog i Oppland - NINA Oppdragsmelding 262: 1-151.

Kvalitetssikring av nøkkelbiotopregistreringer på Landåsskogene og Leppdalsskogene i Søndre Land, Nordre Land og Etnedal. NOR-SKOG. Notat, 7 s.

NGU 2015. Berggrunnskart på nett, Norges Geologiske Undersøkelse. <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

Øytjernet utvidelse (Gjøvik/Søndre Land, Oppland).

Areal 484daa, verdi *

Bilder fra området Øytjernet utvidelse

Koltjernet, med Øytjernet naturreservat på sørsida/til høyre Foto: Egil Bendiksen

Huldrestry (*Usnea longissima*) i nøkkelbiotop, Venholhøgda Foto: Egil Bendiksen

Gammel gran-naturskog i østlige del av utvidelsesforslag av Øytjernet naturreservat/nordside Foto: Egil Bendiksen

Fra gammelskog i nøkkelbiotop, Venholhøgda Foto: Egil Bendiksen